

Arkiymmärrys ja omavaraisuus

Havainnot ja yhdestä omavaraistaloutta koskevasta keskustelusta

Olli Herranen ja Tere Vadén

***Helsingin Sanomat* julkaisi vuonna 2008 artikkelin ”Omavaraistaloudessa elävä perhe pärjää murto-osalla keskivertokulutuksesta” Lasse Nordlundista ja hänen perheestään. Artikkelin verkkoversio keräsi 451 kommenttia. Tavanomaisen ja Nordlundin perheen edustama vaihtoehtoisen elämäntavan jyrkkä ristiriita avaa näkymän siihen, miten kommentoijien arkiymmärrys jäsentää elämäntapoja ja niiden perusteluja. Yhtäältä reaktioita luonnehtii moraalinen närkästys ja ihailu. Toisaalta kommentteissa korostuu arkiymmärryksen sidokset konkreettisiin seikkoihin, erityisesti rahaan.**

Luonnontieteellisten tutkimussynteesien mukaan maapallon ekologisissa järjestelmissä on alkanut siirtyä uuteen normaalitilaan, joka uhkaa modernien sivilisaatioiden olemassaoloa (Rockström ym. 2009, Barnosky ym. 2012; Lähde 2013, Ahmed 2017). Vuonna 1992 tiedeyhteisöjen edustajat esittivät julistuksen ”World Scientists’ Warning to Humanity”. Siinä he toivat esiin hu-

lensa ympäristöongelmiin liittyvän tieteellisen tiedon heikosta vaikuttavuudesta. Teemasta on siitä pitäen keskusteltu paljon. Vaikuttavuutta on myös laajalti tutkittu (Ungar 2000, Norgaard 2009, 2011, APA 2009, Gifford 2011, Pihkala 2017). Ihmisten arkiymmärrykseen vaikuttavan kokemuseräisen (ei-tiedepohjaisen) tiedon vaikuttavuutta ja vastaanottoa on tutkittu vähemmän, vaikka

myös edellä viitatuissa tutkimuksissa sillä on merkittävä rooli.

Pyrimme vastaamaan tähän tutkimustarpeeseen analysoimalla keskustelua, joka haastaa tavanomaisen arkiymmärryksen. Tutkimus auttaa ymmärtämään, kuinka ihmisten asenteet muodostuvat suhteessa kysymyksiin, jotka yhtä aikaa vaativat abstraktia hahmotusta ja tulevat havaituiksi arkisissa

kokemuksissa. Ympäristöongelmien suhde sekä rahatalouteen että arkipäiväiseen elämään on suorastaan paraatiesimerkki tällaisesta kysymyksestä. Omavaraistalous tarjoaa kontekstin ja kontrastin sille, mitä arkiymmärryksen näkökulmasta pidetään (taloudellisesti) normaalina, mahdollisena tai hyväksyttävänä.

Aineistonamme on *Helsingin Sanomissa* jo vuonna 2008 julkaistun toimittaja Timo Siukosen artikkelin ”Omavaraistaloudessa elävä perhe pärjää murto-osalla keskivertokulutuksesta” verkkoversioon tehdyt 451 kommenttia. Artikkelin kertoo Lasse Nordlundin ja hänen perheensä poikkeuksellisen omavaraisesta elämäntavasta, joka perustuu Nordlundin omiin kokemuksiin ja kokeiluihin. Näin se antaa mahdollisuuden radikaaliin arkiymmärryksen haastamiseen, joka ei perustu tieteen auktoriteettiin. Tieteellisen tiedon vaikuttavuutta koskeneissa tutkimuksissa on tunnistettu kysymys siitä, kuinka rahatalouden oletetut totuudet juurtuvat osaksi arkiymmärrystä (esim. Lähde 2013; Järven sivu 2016). Myös omavaraiseen elämäntapaan liittyvät kommentit avaavat näkökulmia tähän rakenteelliseen ja psykologiseen ongelmaan.

Artikkelissamme kartoitamme empiirisesti omavaraiselämistä koskevaa arkiymmärrystä. Arkiymmärryksellä

tarkoitamme Antonio Gramscin (1979) käsitettä *Senso Comune*. Ilmauksellaan Gramsci viittaa populaariin ymmärrykseen sekä yleisiin uskomuksiin ja moraalikäsitteisiin, joiden nojalla ihmiset kommenttinsa esittävät. Operationaalistamme arkiymmärryksen käsitteen aiemmin lähinnä markkinoinnin ja politiikan tutkimuksen piirissä käytetyllä Overtonin ikkuna -mallilla (Lehman 2014; Szalek 2013) ja luokittelemme sen avulla arkijärkisten käsitysten ’normaaliutta’.

Omavaraisuus elämäntapana *Helsingin Sanomien* artikkelissa

Painetussa lehdessä julkaistu artikkeli ”Isäntä ihmettelee tuhoisan yhteiskunnan joulurauhaa” täyttää yhden sivun. Verkkoversion teksti on identtinen painetun lehden kanssa. Artikkelia on elävöitetty isolla kuvalla perheen pirtistä ja neljällä pienemmällä kuvalla arkisista toimista.

Alaotsikko ”Yhteiskuntakriitikko Nordlund elää lähes täysin omavaraistaloudessa” kertoo artikkelin ytimen. Se keskittyy Lasse Nordlundin ja hänen perheensä – vaimo Maria Dorff, lapset Viljami, 7 vuotta, ja Aamu, 2 vuotta – elintapaan Valtimolla, Pohjois-Karjalassa. Artikkelin käy läpi omavaraisuuden peruspilareina pidettyjä asioita: huussin ja talousjätteen kompostoinnin, sienien

ja marjojen keräämisen, konevoimattoman viljelyn, lämmityspuiden tekemisen ilman moottorisahaa, sekä työkalujen ja astioiden valmistamisen. Toinen alaotsikko lisää: ”Perhe kehittää omat villansa ja valmistaa omat nahkahousunsa”.

Elämäntavan valintaa kuvataan artikkelissa kahdella suoralla lainauksella. Kouluvuosien jälkeen Nordlund pohti: ”Voinko olla mukana kehittämässä yhteiskuntaa, jos koen että se rakentuu tyhjän päälle?” Artikkelin mukaan omavaraisuuslöytyi ratkaisuksi tähän kysymykseen: ”Kun ihminen tuottaa itse kaiken tarvitsemansa, hän saavuttaa tilan, jossa voi valita, miten kohdistaa työpanostaan vapaana rahataloudesta”. Tässä yhteydessä artikkeli esittää myös lainauksen, joka nousee verkkokeskustelussa keskeiseen rooliin. Nordlund toteaa: ”Yllätyin, miten vähäiseksi riippuvuus rahataloudesta voi kehittyä: 30–50 euroa vuodessa.”

Tulkinnan teoreettiset lähtökohdat

Antonio Gramscin arkiymmärryksen (*senso comune*)¹ käsite viittaa ihmisen toiminnan ja itseymmärryksen ristiriitaiseen luonteeseen. Gramscille (1979, 35–36; 45) ihminen on aina käytännöissä toimiva joukkoihminen, mutta usein ”hänellä ei ole selkeää teoreettista tietoisuutta tästä toiminnasta [...]. Hänen

teoreettinen tietoisuutensa voi historiallisesti olla jopa vastakkainen hänen toiminnalleen.” Arkiymmärryksessä ovat etusijalla ”jäsentymättömän aistimuksen välittömät tuotteet” (mt., 60), jotka yhdistyvät erilaisiin hajanaisiin kollektiivisen ajattelun elementteihin.

Arkiymmärryksellä siis viitataan välittömiin aistihavaintoihin perustuvan kokemuksen yhdistymiseen sellaiseen tietoon, jonka hajanaista ja kollektiivista alkuperää ei tunnusteta ilman kriittisen maailmankatsomuksen kehittämistä. Arkiymmärrys käyttää maailmankatsomuksen rakentamiseen sattumanvaraisia ja irrallisia aineksia, koska ihminen kuuluu aina ”samanaikaisesti lukuisiin joukkoihmisen tyyppeihin” (mt., 36). Siinä ilmenevät erityisesti ”tietyissä kansanpiireissä vallitsevat, aikakauden yleisen ajattelun levinneet ja hajanaiset piirteet” (mt., 43). Arkiymmärrys ei ole ajasta ja paikasta riippumaton yhdenmukainen katsomus, vaan ”[s]en perustavimmat ja luonteenomaisimmat piirteet ovat [...] epäjohdonmukaisuus ja epäyhtenäisyys ja se mukautuu niiden joukkojen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen asemaan, joiden filosofia sen on.” (Mt., 59; Robinson 2005; Green & Ives 2009.)

Arkiymmärrys liittyy Gramscin valtion, kansalaisyhteiskunnan, hegemonian, ideologian ja kulttuurin käsitteisiin (Koivisto & Uusitupa 1989) ja toimii

yhtenä hegemonisia ”käytäntöjä ’sementoituvana’ elementtinä” (mt., 68; arkiymmärrys osana ideologiateoriaa Rehmann 2013, 117–146). Arkiymmärrys on poliittisen kamppailun kohde, koska hegemonian täytyy pystyä uusintamaan jatkuvasti joukkojen hyväksyntä vallitsevalle järjestykselle, jonka taas täytyy arkiymmärryksen näkökulmasta näyttäytyä normaalina, mahdollisena ja hyväksyttävänä. Tämän vuoksi arkiymmärryksen käsitettä on pääsääntöisesti käytetty laajempien poliittisten analyysien tekemiseen. Näin on tehnyt esimerkiksi Stuart Hall analysoidessaan thatcherismia ja uusliberalismia (Hall 1992; Hall & O’Shea 2013).

Empiirisessä tutkimuksessa arkiymmärryksen käsitettä on sovellettu vain vähän (Robinson 2005, 470), mutta näissä harvoissa tapauksissa käsitettä on käytetty samoin kuin tässä artikkelissa: ’normaalialia’ ja siitä poikkeavaa jäsentävien teemaattisten kategorioiden paikantamiseen tekstiaineistosta (Pickering 2001). Gramscin arkiymmärrys tarjoaa erinomaisen mutta alikäytetyn käsitteen ihmisten arkielämän ja laajojen poliittisen kysymysten välisten suhteiden empiiriseen tutkimukseen (Robinson 2005; Green & Ives 2009).

Viittaamme arkiymmärryksellä ihmisten tapaan käyttää aikakauden hajanaisia, jäsentymättömiä ja ristiriitaisia

aineksia oman ymmärryksensä muodostamiseen ja välittömien havaintojen tulkintaan. Se viittaa siis populaariin ymmärrykseen sekä ihmisten yleisiin uskomuksiin ja mielipiteisiin (Green & Ives 2009, 10). Vaikkei ihmisen maailmankatsomus ja järjenkäyttö näyttäytyisi hänelle itselleen tällaisena, on sillä aina historia, ja se muodostuu erilaisten yhteisöllisten ja hegemonisten pyrkimysten ja käsitysten ristipaineessa. Arkiymmärrys sitoo yhteen tietyn aikakauden vakiintuneita ajattelun piirteitä, ja siksi se avaa kiinnostavan näkymän kokemusperäisen tiedon ja omaksutun maailmankatsomuksen suhteen tulkintaan.

Arkiymmärrys ja Overtonin ikkuna aineiston avaajina

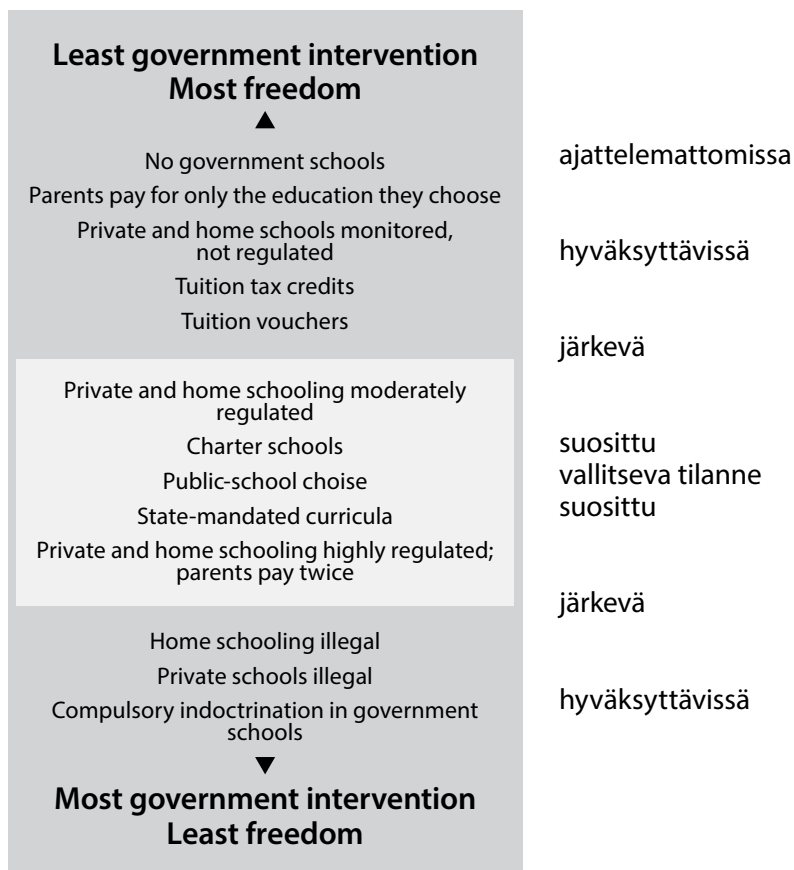
Arkiymmärrykseen viitataan usein sanoilla ’normaali’ ja ’tolkullinen’. Tämä tuntuma siitä, mitä pidetään yleisesti hyväksyttävänä, on helppo tunnistaa mutta vaikea käsitteellistää. Artikkelissamme kiinnitymme ilmiöön Overtonin ikkunan käsitteellä (Lehman 2014). Sen kehitti ajatushautomo Mackinac Center for Public Policyn johtaja Joseph P. Overton.

Overtonin alkuperäinen ajatus koski poliittista toimintaa ja käytäntöjä (*policy*), joissa on tunnistettavissa kaksi suuntaa: kireämpi ja löyhempi sääntely.

Overton esittää, että suhteessa johonkin julkisen keskustelun teemaan on olemassa poliittisen hyväksyttävyyden ikkuna. Sen keskellä on vallitseva tilanne, ja sitä ympäröivät molempiin suuntiin heikenevän hyväksynnän vyöhykkeet: vallitseva tilanne (*policy*), suosittu (*popular*), järkevä (*sensible*), hyväksyttävissä oleva (*acceptable*), radikaali ja ajattelemattomissa oleva (*unthinkable*). Havainnollistava esimerkki esitellään kuviossa 1, jossa kohteena on koulutus (Lehman 2014).

Ikkunan (kuvion keskellä oleva korostettu alue) ja sitä ympäröivien vyöhykkeiden laajuutta ei ole määritelty, ne ovat heuristisia analyysin välineitä. Ratkaiseva kytkös Overtonin ikkunan ja Gramscin arkiymmärryksen käsitteen välillä on, että ikkunan keskikohta eli vallitseva tilanne on samalla 'normaali' eli useimmille ihmisille arkiymmärryksen lähtökohta.²

Tutkimusasetelmamme tiivistyy tähän: Nordlundin esimerkin antama vaihtoehtoinen 'normaali' (tai Nordlundin näkökulmasta vaihtoehtoinen arkiymmärrys, Nordlund & Dorff 2008) haastaa arkiymmärryksen. Tähän vaihtoehtoiseen 'normaaliin' kohdentuvat kommentit paljastavat, mihin haastettu arkiymmärrys nojaa perustellessaan omaa hyväksyttävyyttään. Reaktiot ottavat kantaa 'normaalin' ja 'Nordlundin esimerkin' välille aukeavaan railoon joko

Kuvio 1. Overtonin ikkuna, esimerkkinä koulutus (Lehmann 2014). Lisätyt suomennotokset artikkelin kirjoittajien.

sitä silloittaen tai edelleen leventäen. Mitä kauempana kommentoijan oletaman tai kokeman Overtonin ikkunan keskikohdasta kommentoija kokee Nordlundin esimerkin olevan, sitä leveämpi railo ja mahdollinen sosiaalinen ja psykologinen jännite, negatiivinen tai positiivinen. Omassa analyysissämme otamme

Overtonin ikkunasta käyttöön vain yksisuuntaisen eron 'vallitsevan tilanteen'/'hyväksyttävissä olevan' keskikohdan ja sille esitetyn 'epänormaalin' haasteen välillä. Overtonin alkuperäisessä esityksessä keskikohdasta voidaan liikkua kahteen suuntaan, mutta analysoimassamme keskustelussa ei sen luonteen vuoksi

esiinny toista heikkenevän hyväksynnän suuntaa.

Overtonin ikkunan käsitettä on käytetty lähinnä media-analyseissa, mutta jonkin verran myös esimerkiksi taloustieteessä (Suresh & Jeffrey 2016) ja politiikan tutkimuksessa (Simonovits 2017). Poliitiikan tutkimuksessa on havaittu, että 'normaalista' näkökulmasta äärimmäisenä näyttäytyviä mielipiteitä kannattaa introdusoida poliittiseen keskusteluun, koska ne vaikuttavat ihmisten poliittisiin preferensseihin (mt.). Käytämme Overtonin ikkunaa samaan tapaan kuin poliitologit ovat sitä käyttäneet. Se on meille heuristinen tulkintakehys, jonka avulla paikannamme 'hyväksyttävyyden' ikkunan. Se tarkoittaa oletettua asioiden normaalitilaa. Lisäksi esitämme aineistosta sisällönanalyttisesti jäsenneyt tavat suhtautua normaaliin.

Menetelmämme on deduktiivinen sisällönanalyysi (Fareday & Cochrane 2006; Elo & Kyngäs 2007), joka on tarkoitettu systemaattiseen ilmiöiden kuvailuun ja tulkintaan. Sisällönanalyysi on tyypillinen verkkotekstiaineistojen tulkintametri, jota on käytetty sekä sanomalehtien (esim. Haara 2012) ja muiden verkkotekstien tutkimiseen (esim. Hintsala & Kejonen 2016). Sillä luokitellaan aineistoa sisältölähtöisiksi kategorioiksi, jolloin aineistossa hajanaisilta vaikuttavat ja ilman ilmeistä yhdistävää nimittä-

jää esiintyvät merkitykset voidaan jäsentää. Deduktiivinen ote on erityisen perusteltu niissä tapauksissa, joissa aineistoa koetellaan uudessa viitekehyksessä, kuten nyt, kun käytämme Overtonin ikkunaa keskusteluaineiston analyysiin.

Helsingin Sanomien artikkelin tarkoitus on selvästi haastaa lukijoiden oletettua Overtonin ikkunaa. Joulun 2008 alla julkaistun artikkelin otsikossa Nordlund ihmettelee "tuhoisan yhteiskunnan joulurauhaa". Joulurauhan ja ekologisen tuhoavuuden ristiriitaan palataan leipätekstissä: "Ihmettellemme, miten meidän tuhoisasti käyttäytyvä yhteiskuntamme julistaa joulurauhaa luonnolle ja ihmisille." Tavanomaisen joulunvieton kulu- tusjuhlaan sitoutunut ikkuna haastetaan Nordlundin omavaraisuus-ikkunalla, ja joulurauhan käsite toimii retorisenä sil- tana näiden kahden välillä.

Tutkimuskysymyksemme ovat: Mitä keskustelijoiden muodostamat kannat kertovat ihmisten arkiymmärryksestä ja sen muodostumisesta? Missä menevät radikaalisuuden tai käsittämättömyyden rajat erilaisten perustelujen tai sisällöllisten kehystysten kannalta? Millaisiin arkisiin kokemuksiin radikaalisuuden ja käsittämättömyyden rajat liitetään? Vastaukset näihin kysymyksiin kertovat samalla, millaista vastustusta tai myö- tämieltä kokemusperustainen arkijärjen haastava informaatio herättää.

Arkiymmärrys *Helsingin Sanomissa* käydyssä verkkokeskustelussa

Aineisto koostuu 20.12.2008 julkais- tuun "Omavaraistaloudessa elävä per- he pärjää murto-osalla keskivertokulu- tuksesta" -verkkoartikkeliin (Siukonen 2008) kertyneistä 451 kommentista. Kommentit on kirjoitettu *HS:n* verkko- sivuille aikavälillä 20.–28.12.2008. Ai- neiston laajuus tekstinä on 204 liuskaa (noin 55 000 sanaa). Yksittäisen kom- mentin pituus vaihtelee muutamasta ri- vistä reiluun puoleen liuskaan.

Tilastollisesti perusteltuja yleisty- siä aineistosta ei voi tehdä, sillä se ei ole satunnaisotos eikä se edusta mitään sel- keästi täsmennettävää ryhmää tai popu- laatiota. Aineisto on kuitenkin poikkeuk- sellisen rikas, ja suhteessa tutkittavaan aiheeseen se on ainutlaatuinen – em- me kartoituksista huolimatta löytäneet toista aihetta käsittelevää suomalaista tai kansainvälistä verkkokeskustelua. Kes- kusteluun on tullut myös poikkeukselli- sen paljon viestejä, mikä kertoo aiheen kiinnostavuudesta. Esimerkiksi nimi- merkki Terve sielu terveessä ruumiissa toteaa kaksi päivää artikkelin julkaisun jälkeen: "[k]likkasin tuota 'Suositui- mat keskustelut' listausta. Tämä aihe on ylivoimainen ykkönen."

Verkkokeskustelujen käyttö tutkimus- aineistona on jo vakiintunut (Markham

& Stavrova 2016), ja siihen on kehittynyt omia tutkimusmenetelmiä kuten netnografia (esim. Kozinets 2017). Hiljattain verkkokeskusteluaineistoilla on tutkittu esimerkiksi vanhoillislestadiolaista toimijuutta (Hintsala & Kejonen 2016) ja maahanmuuttovastaisuutta (Mäkinen 2017). Netnografiassa tutkija on vuorovaikutuksellisessa suhteessa verkossa muodostuvaan kenttään. Oma positiomme on toinen: oletamme ainoastaan aineistomme verkkokeskustelijoiden olevan toisistaan suhteellisen riippumattomia toimijoita. Tämä tarkoittaa, etteivät yksittäisen keskustelijan edustamat arkiymmärryksen kategoriat – moraalinen tai vastaava kanta keskusteltuun aiheeseen – riipu suoraan toisten keskustelijoiden mielipiteistä.

Sisällönanalyttinen aineiston jakaminen kategorioihin on tehty aineistolähtöisesti. Aineistokategoriat ovat tutkijoiden tuottamia konstruktioita, joita ei aineistosta löydy sellaisenaan. Kategoriat perustuvat systemaattiselle aineiston tutkimiselle sekä havainnoille merkityksien toistuvuuksista. Kun havainnot toistuvuuksista oli tehty ja alustavat kategoriat olemassa, aineisto käytiin uudelleen läpi ja jokaiseen kommenttiin lisättiin sitä vastaavat kategoriakoodit. Kategorioihin jakamisen jälkeen aineisto on jäsennetty uudelleen koodien mukaan ja tulkinnat ovat syntyneet tästä jä-

sentämisestä ja siitä seuranneesta aineiston uudelleenlukemisesta.

Olemme jakaneet kommentit sisällöllisesti reaktioihin ja metakeskusteluun. Aineiston 451 kommentista 258 kommenttia eli hieman yli puolet on metakeskustelua. Metakeskustelulla tarkoitamme artikkelin virittämää yleistä pohdintaa muun muassa ihmisyydestä, yhteiskunnasta ja kehityksestä. Näiden teemojen tarkempi analysointi jää kuitenkin odottamaan vuoroaan, tässä artikkelissamme tutkimme reaktioita, vaikka metakeskustelu pilkahtelee esiin myös niissä. Ne on jaettu sen mukaan, millaisen (melko) suoran (moraalisen) kannan nimimerkki ottaa artikkelin esittelemiin ihmisiin ja/tai elämäntapaan (taulukko 1).

Selkeiden myönteinen–kielteinen–neutraali-akselistolla liikkuvien kantojen lisäksi reaktioissa on paljon epäuskoa ja epäluuloa. Epäusko tarkoittaa väittämää, ettei Nordlund ole voinut elää niin kuin artikkelissa esitetään. Epäuskoinen kommentti on aina samalla myös kielteinen reaktio (-). Epäluulo tarkoittaa vilppi-epäilyä tai oletusta vain osatotuuden kertomisesta. Epäluulo ei aina ole kielteistä, vaan epäilyksistä huolimatta Nordlundin saatetaan katsoa näyttävän myönteistä esimerkkiä jo pyrkimyksillään. Riippuen tapauksesta epäluuloinen kommentti on joko melko kielteinen (~-) tai melko myönteinen (~+) reaktio.

Taulukko 1. Reaktioiden luokittelu.

Aineisto	
Kommenteja (kpl)	451
Leipätekstin laajuus (sanaa)	55000
Reaktio	Esiintyminen (kpl)
Myönteinen (+)	61
Melko myönteinen (~+)	23
Melko kielteinen (~-)	30
Kielteinen (-)	37
Neutraali (~)	41
Metakeskustelu	259
Yhteensä	451

Reaktioiden ja metakeskustelun lisäksi keskustelusta löytyy toistuvia teemoja, kuten esimerkiksi yksityinen–yleinen (24 kommenttia) ja nykyisyys–menneisyys (22 kommenttia). Yksityisen ja yleisen teema liittyy ajatukseen, olisiko Nordlundin elämäntapa yleisesti mahdollista. Nykyisyys–menneisyys-keskustelussa pohditaan elämäntavan suhdetta ajassa tapahtuvaan muutokseen.

”Todella Upeeta!” (Patsy&Edna, 20.12.), eli myönteisiä reaktioita

Reaktiot jakautuvat viisiportaiselle asteikolle myönteisestä kielteiseen. Asteikko portaineen on tutkijoiden aineiston perusteella luoma, eikä sillä ole täsmällistä mittakaavaa. Artikkeleihin on lukumääräisesti eniten myönteisiä reaktioita.

Pääosa 61 myönteisestä reaktiosta arvostaa Nordlundin taitoja, toimeliaisuutta ja aikaansaapuutta, uskallusta toimia toisin, ja pitää hänen elämäntapaansa hyvänä esimerkkinä vaihtoehtoisesta toiminnasta.

Esimerkiksi rahan orja (20.12.) kommentoi kuinka ”on hienoa, että Suomessa voi vielä elää jotakuinkin omavaraistaloudessa”; myös nimimerkin yya (20.12.) mielestä on ”hienoa, että joku vielä jakaa tämän hullunmyllyn yhteiskunnan keskeltä osoittaa, että vaihtoehtoja on.”

Erityisesti esimerkin näyttämiseksi löytyy kannatusta. Sitä arvostetaan, koska toiminnalla voidaan herättää keskustelua. Moni myönteisesti suhtautuva on myös kriittinen ”nykymenoa” kohtaan ja jotkut katsovat, että vaikutelma nykyisen maailman vaihtoehdottomuudesta on ”markkinamiesten” meille tuottama (Evp, 21.12.), ja että ”[h]änenlaisiaan pitäisi olla paljon enemmän jotta planeettamme kannalta ratkaisevan tärkeitä kysymyksiä herättäisiin miettimään oikealta pohjalta laajemmin.” (Esko Kastinen, 21.12.) Näissä kommentissa arvostetaan Nordlundin esimerkin mahdollisuutta siirtää Overtonin ikkunaa, tehdä oudosta tunnetumpaa ja kirjaimellisesti ”laajentaa näkökulmaa”.

Lisäksi Nordlundin toimintaa esimerkillisenä pitävät katsovat, että hänen hallussaan olevilla tiedoilla ja tai-

doilla voi olla tulevaisuudessa kysyntää. Nimimerkki toisenlaista ajattelua/hyvä asia (20.12.) katsoo, että ”[j]os ilmasto-uhka toteutuu, on hyvä asia että on ihmisiä joilla on perustiedot tällaisesta elämäntavasta.”

Toisenlaista myönteistä asennoitumista edustavat kommentoijat, jotka arvostavat riippumattomuutta yhteiskunnan tuista. Nimimerkki kapitalisti (20.12.) nostaa perheelle hattua, koska omavaraistalouteen siirtyminen kaataisi ”sosialistisen sekatalouden”, jota ei jäisi kaipaamaan kukaan. Tekniikka ja siivistys (21.12.) kommentoi:

Hienoa että joku osaa näyttää itsellisen elämän mallia. Erilaisten tuki- ja varassa eläviä haihattelijoita on jo nähty tarpeeksi. Hyvä että yhteiskunnan turvaverkosta voi oikeasti irtautua. [...] Siitä me kaikki saisimme ottaa oppia.

”Inspiroivaa joka tapauksessa” (myu, 20.12.), eli melko myönteisiä reaktioita

Monessa melko myönteisesti Nordlundin elämäntapaan suhtautuvassa 23 kommentissa ei uskota kaikkea, mitä artikkelissa väitetään. Monessa myös epäillään, että artikkelissa kerrotaan vain osa totuudesta. Usealle kommentoijalle on vaikea uskoa, että rahatalouden ulkopuolella tultaisiin toimeen. Epäluulo herättää pohdintaa toiminnan laillisuudesta samoin kuin käytännön suoriutumista. Lisäksi kysytään, mitä omavaraistaloudessa eläminen merkitsee sekä terveydellisesti että olemassa olevan yhteiskunnan rakenteiden kannalta. Näissä kommentissa neuvotellaan hyväksyttävyyden rajasta.

Keskeiseksi kiintopisteeksi tämän ryhmän arvioissa muodostuu rahaussumma 50 euroa vuodessa. Eläkeläinen (20.12.) vertaa Nordlundin kokemuksia omiinsa ja kertoo elävänsä melko omavaraisena, muttei pääse samalle tasolle: ”Hatun nosto jos noin vähällä pärjää, mutta epäilen.” Nakke (21.12.) taas pohtii:

K]un he näyttävät asuvan omakotitalossa, että vaikka olisivat saaneet sen perintönä, niin kyllä siitä kiinteistövero joutuu maksamaan, joten kyllä toi 30–50 e kulutus vuodessa on aika pahasti pielessä. MUTTA siitä huolimatta hieno juttu. [...].

Räyhänaktivisti (21.12.) kommentoi olevan erittäin hienoa, että joku elää niin kuin opettaa, mutta

taustalla vaikuttavat kuitenkin teollistuneen oikeusvaltion piilevät edut,

kuten yhteiskuntarauha ja lain turva, mikä mahdollistaa omavaraisuuden ilman pelkoa liikuskellevista rosvojoukkioista, katovuosista ja karjan takavarikoinnista.

Vastaavasti perheen lasten koulutuksen katsotaan maksavan, eivätkä lapsen vanhemmat ”ilmeisesti kuitenkaan kovin suurta panosta siihen anna veronmaksajina ja tuskin itse opettavat lastaan omatekemillä kirjoilla jotka on kirjoitettu tuoheen hiilen palalla.” (kirjastopalveluiden suurkuluttaja, 21.12.)

Melko myönteisissä reaktioissa alkaa näkyä sarkasmi, kuten viittaus omatekemiin kirjoihin, joihin kirjoitettaisiin hiilellä. Muutenkin konkretisoinnit ovat huomionarvoisia: eurosummat, kiinteistövero, rosvojoukkiot, katovuodet. Lisäksi ihmisen toimintakykyisyys pohdituttaa: ”[E]ntä jos perheen päät sairastuu? Mitä vanhemmat tekevät vanhana?” (eeva, 20.12.)

”Rohkenen epäillä koko juttua!” (kiinnostavaa, 20.12.), eli melko kielteisiä reaktioita

Melko kielteiset kommentit (n=30) ovat suoran epäluuloisia, ja niissä suhtaudutaan artikkelissa kuvattuun elämäntapaan tympeästi, joskaan ei täysin vihamielisesti. Tähän ryhmään kuuluvissa

kommenteissa lisääntyy myös pyrkimys löytää Nordlundin väitteistä vilppiä.

Hyvä esimerkki tämän linjan kommenteista on nimimerkin Miten lienee (20.12.) huomautus:

Jos ostaa esim kirppareilta käytettyä niin joku nekin on maksanut ja aiheuttanut kulutusta. Esim kuvan isännän kengät. Minimaalinen kulutus on kyseenalaista tuossa tapauksessa. Kaikki vaan lasketaan muiden piikkiin.

Yhteiskunnan kustannuksiin osallistumisen perään kysellään: ”Ovatkohan jo maksaneet yhteiskunnalle takaisin sen jalanjäljen, jonka opiskelu on tuottanut ja muu ennen omavaraisuuteen siirtymistä?” (Armas Ketolainen, 20.12.). Kommentoijien katse kääntyy myös laajemmin yhteiskunnan palveluiden, kuten poliisin ja oikeuslaitoksen ylläpitämiseen, ja erityisesti verojen maksamiseen (esim. eikka, 20.12.; Mietiskelijä, 20.12.). Jotkut näkevätkin, että kaikesta aatteellisuudesta huolimatta elämäntapa on ”silkkaa loisimista” (Knapinallinen, 20.12.).

Edellä esitettyjen epäilevien kommenttien taustalla kuuluu myös oletus yleistettävyydestä ja universalisoinnista. Kenties kyse on samalla neuvottelusta Nordlundin esimerkin radikaaliudesta:

onko se lopulta radikaalia vai jonkinlainen uusi muoto tutummasta ilmiöstä kuten loisimisesta?

Luku 50 € näkyy tämän ryhmän kommenteissa yhä vankemmin. Yhdet katsovat että jo normaaleihin ”ihmisen hygieniatarvikkeisiin” menee mainittu summa (jauhot, 20.12.), kun taas toiset epäilevät, että se, mitä 50 eurolla ei saada, kompensoidaan tulonsiirroilla (Mosku, 20.12.). Erilaiset yksityiskohtat kiinnittävät myös huomiota, ja Nordlundia moititaan falskiudesta, koska hän on saanut tilansa vanhempien ostamana (Dunarityttö, 20.12.) ja koska hänen kirjoittamansa kirja on painettu kirjapainossa (Takka, 20.12.). Nimimerkki Takka myös tivaa perheeltä, kuinka he hoitavat lastensa koulunkäyntikustannukset: ”Viekö poika sangollisen puolukoita syksyllä ravitsemustyöntekijöille ja kulkeeko maitopullo repussa kouluun joka päivä?”

Kommenttoijien mukaan Nordlund perheineen nostaa kaikki kuviteltavissa olevat tuet ja samalla kuvittelee elävänsä omavaraisesti. Tässä korostuu näkemys, jonka mukaan muut pitävät huolta järjestäytyneen yhteiskunnan pyörittämisestä samalla kun ”hipit” nauttivat muiden töiden hedelmistä:

Kun kaksikymmentä vuotta on kulunut ja tietoyhteiskunta-ratkaisu pe-
lastanut ihmipopulaation ja maapal-

lon ekotuholta, tämä porukka astelee ulos luolastaan nauttimaan (jälleenkerran) valmiiksi katetusta pöydästä. Tai sitten nämä kyllästyvät tuohon elämäntyyliin kahden viikon jälkeen, kun tuli selkävaivoja sien-ten keruusta. (hipeistä, 20.12.)

Ylipäättään melko kielteisesti suhtautuvissa kommentteissa korostuvat arkijärjen rajojen konkreettiset ankkurit: hygieniatarvikkeet, puut, puolukat, maitopullo, selkävaivat.

”Pelkkiä siivellä eläviä pummeja koko poppoo!” (alioikeus, 20.12.), eli kielteisiä reaktioita

Kielteiset reaktiot (n = 37) sisältävät suoraan epäuskoa ja vihamielisyyttä. Monessa niistä jatketaan 50 euron käsittelemistä, minkä lisäksi äänenpainot voimistuvat, moraalinen närkästyminen lisääntyy ja toimien ekologisuus kyseenalaistetaan niin pitkälle, että omavaraisuuden määritelmäksi käy enää suvun jatkamatta jättäminen:

Lassen on turha tulla jeesustelemaan ja nostamaan itsensä jalustalle näiden itsestäänselviin linkolalaisuusaatteisiin vedoten. Hän on kahden lapsen isä, se on se kaikkein pahin teko planeetallemme. Ihmisiä on jo

ihan liikaa. Sinkkuus on paljon ekologisempaa. (tintti, 21.12.)

Olisivat jättäneet lapsensa tekemättä – siinä se suurin ekoteko. Joku ilmastotohtori voisi nyt laskea, kuinka paljon enemmän heidän nykyinen kahden lapsen valintansa kuormittaa maapalloa kuin se, etteivät olisi tehneet lapsia. Siitä olettamuksesta ei voi lähteä, että nämä lapset jäävät syömään lanttua ja tekemään himmeleitä höyläämättömällä lankkupenkillä loppuelämänsä ajaksi. (Economista, 21.12.)

Nordlundia ja hänen perhettään haukutaan fanaatikoiksi (kiva myssy, 20.12.), pummeiksi (alioikeus, 20.12.), eläteiksi (Odotan ja kulutan, 21.12.), loisiksi (Mamma, 21.12.), huuhaa-guruiksi (Ekhnaton, 21.12.), siivellä eläjiksi (Kulkuri Suomesta, 21.12.) ja valehtelijoiksi (Maksaja, 21.12.). Nimimerkki kaupunkilaisurbaani (21.12.) innostuu tarkastelemaan Nordlundin toimintaa suurennuslasilla:

lasse arvelee olevansa tosi ekologi, mutta kuinkahan käy kun tarkastellaan asiaa suurennuslasilla. [...] lampsisi vain alkajaisiksi luentomatoilleen elias lönrootin malliin metsien halki, eikä ajelisi hienostuneesti

polkupyörällä yhteiskunnan rakentamaa sileää valtatieta pitkin.

Yleisesti kielteisissä reaktioissa kielletään sekä omavaraiselämisen mahdollisuus että pidetään Nordlundia huijarina ja elättinä. Negatiiviset kommentit korostavat vallitsevan työnjaon ja järjestyksen roolia sekä katsovat, että kaikki tuotava työ perustuu sille. Mistä näin voimakas moraalinen vastareaktio kumpuaa?

Economistan, tintin ja kaupunkilaisurbaanin kommenttien retorinen rakenne on eräänlainen Overtonin ikkunan reduktio *ad absurdum*: ajatus omavaraisuudesta työnnetään kaltevalle pinnalle kohti äärimmäisyyttä, jossa siitä tulee käsittämätön tai mahdoton. Economista huomauttaa, että koska lastensa kulutus-tasoa (”höyläämätön lankkupenkki”!) ei voi taata, isä ei koskaan voi olla varma sukunsa omavaraisuudesta. Economistan kommentti osuu yhteen keskustelun merkittävistä oivalluksista: yksilöllinen omavaraisuus on vaikeasti määriteltävissä ja muuttuu tarkasteltaessa yhteisölliseksi ja yhteiskunnalliseksi ilmiöksi.

”Viinankin voi tehdä itse” (Niuho, 20.12.), eli neutraaleja reaktioita

Kaikki kommentoijat eivät ota moraalista kantaa, vaan neutraalimmin pohtivat, kuinka ja millä ehdoilla omavarais-

eläminen voisi olla mahdollista. Neutraalien 41 kommentin joukossa 50 euron teema on edelleen edustettuna, mutta huomio kiinnittyy enemmän toiminnan muihin ehtoihin, kuten julkisten palveluiden tuottamisen vaihtoehtoihin ja omavaraisuuden yleisempään sovelletavuuteen. Esimerkiksi yksityisajattelijat (20.12.) katsoo, ettei luontaistaloudessa tarvittaisi enää viranomaisia ja että koulu- ja poliisivoimat sekä vastaavat hoidettaisiin kyläyhteisön voimin. Niuholla (20.12.) on täsmällisempiä pohdintoja, hänen mukaansa nimittäin "[s]ieniä voi pariskunta kerätä helposti 600 kg päivässä. Hilloista saa hurjat ansiot. [...] Viinankin voi tehdä itse."

Keskustelua käydään siitä, tarkoittaako omavaraisuus automaattisesti yhteiskunnan toimintojen romahtamista. Nimimerkki ei ole (20.12.) huomauttaa, että "[s]airaanhoidon ja koulutus ovat ekoyhteiskunnan haasteita, mutta ainakin Kuubassa ne toimivat." Hän käyttää Kuubaa esimerkkinä siitä, ettei nykyisenkaltaisen kehitys ole laadukkaiden palveluiden edellytys, kun taas MESTARI:n (20.12.) mukaan omavaraistaloudessa voitaisiin unohtaa teknologinen kehitys. SR (20.12.) katsoo että "[s]otien jälkeen sadattuhannet suomalaiset elivät luontaistaloudessa isojen lapsiperheiden kanssa ja tulivat hyvin toimeen", mutta Sairas työtön (20.12.) kysyy, kuinka

hän pärjäisi työkyvyttömänä, jos ei ole voimia edes marjojen poimimiseen.

Näissä neutraaleissa kommentteissa Overtonin ikkunaa siirrellään ajatuskokeen tapaan ajassa ja paikassa: millaista oli sotien jälkeen, tai millaista tällä hetkellä on Kuubassa. Näin tässä ja nyt valitseva arkiymmärrys kyseenalaistuu.

Teemat: Yksityisestä yleiseen

Nimimerkki Vulkan (20.12.) nostaa framille yleistettävyyden teeman:

[...] Tämän perheen esimerkki ei ole kovin käyttökelpoinen kun mietitään ratkaisuja yhteiskunnan ongelmiin.

[...] Jos maahan hyökättäisiin, jousipyssyillä ei oikein pärjättäisi. Paitisi eihän idealistien mielestä sellaista tarvittaisi, sodat on suljettu heidän todellisuutensa ulkopuolelle. [...] Ei ole kovin realistista ajatella teollistuneen yhteiskunnan kääntyvän vapaaehtoisesti luontaistalouteen.

Vulkan ottaa kantaa Overtonin ikkunan rajoihin. Sanomalla ettei Nordlundin elämäntapa ole "realistista" hän asettaa sen järkevyyden ulkopuolelle. Samaa sanoo myös Rahalla elävä muusikko (20.12.):

Yksilön kannalta tämän perheen elämä voi tietysti olla hyvää ja onnellista.

Jos tästä elämänmuodosta pitäisi luoda jokin yleinen malli, päädytään väkisinkin linkolalaiseen kynniseen malliin, jossa suurimman osa maapallon väestöstä täytyisi väistämättä kuolla.

Aineistossa toistuu taajaan ajatus, että esitelty elämäntapa voi olla yksittäisille ihmisille mahdollista, mutta sitä ei voi yleistää. Kommenttoijien mukaan yhteiskunta ei voi kokonaisuutena toimia yksittäisten pientuottajien varassa, koska "yksi katovuosi tai vakavampi sairaus" (Ron, 20.12.) kaataisi veropohjaisen talouden, tai toisaalta "hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee enimmäkseen veronmaksajia turvakseen" (alek, 21.12.).

Näissä kommentteissa ei katsota omavaraistyön olevan yhteiskunnallista toimintaa, koska se ei ole rahatalouden piirissä. Osittain piiloinen taustaoletus on, että yksilö kantaa kortensa kekoon nimenomaan veroina. Tämän taustaoletuksen rikkominen vie Nordlundin esimerkin "realismin" tuolle puolen.

Yksi toistuva huoli liittyy vanhene- miseen. Archieta (20.12.) mietityttää,

että mitähän aikovat Nordlundien perheessä tehdä, kun vanhuus alkaa iskeä? Jatkaako seuraava polvi samaa ja elättää vanhempansakin -- vai ajaako routa porsaan takaisin

"hyvinvointivaltion" patojen ja van-
hustenkotien äärelle?

Vastaavasti hippu (20.12.) pohtii mitä ta-
pahtuu,

kun omat voimavarat vähenevät ja
ei käy enää kehrääminen, keräilemi-
nen metsistä, polttopuiden pienimi-
nen, jne. kuka huolehtiin näistä oma-
varaisista omin voimin yrittävistä?
Entä kun ja jos sairastutte koko per-
he johonkin vakavaan ja pitkäaikai-
seen tautiin?

Teemat: Paluu menneisyyteen

Nordlundin ja hänen perheensä elämän-
tapaan kohdentuneissa kommentteissa
elää vahvana käsitys, että kehitys men-
neisyydestä nykyisyyteen on ollut myön-
teistä ja että omavaraisuustalous mer-
kitsisi paluuta entiseen ja huonompaan:
"Kivikautta on ehkä helppo haikailla,
jos ei ole koskaan joutunut sellaisessa
elämään ja kärsimään (Knapinallinen,
20.12.)."

Siitä minne palattaisiin, ei ole yksi-
mielisyyttä. Mielipiteiden ajallinen ulot-
tuvuus liikkuu edellä mainitusta kivi-
kaudesta aivan lähimenneisyyteen as-
ti. Nimimerkki Kusti (20.12.) samastaa
omavaraistalouden 1700-lukuun ja ker-
too mitä se käytännössä tarkoittaa:

Ihmisten keski-ikä 30 vuotta. Joka
neljäs lapsi kuolee ensimmäisen elin-
vuotensa aikana. Joka toinen lapsi
kuolee ennen aikuisikää. Huonosato-
vuosi ja neljäsosa väestöstä kuolee.
Sotien määrä suurempi kun yhtei-
söjen välinen kaupankäynti olema-
tonta.

Monet kommentaattorit tarttuvat lapsi-
kuolleisuuteen ja sairasteluun: "Ei tar-
vitse tapahtua muuta, kuin että perheen
lapsi saa umpilisäkkeen tulehduksen. Se
on nykyajan lääketieteelle pikku juttu,
mutta omavaraissysteemissä lapsi kuolee
tuskallisesti." (Ajattelijat_XB, 20.12.).

Useat pysähtyvät muistelemaan
ja nostalgisoimaan omaa menneisyyt-
tään esimerkiksi maaseudulla (mamma,
21.12.) tai vanhempiansa tai isovanhem-
piensa elinoloja (esim. Ekhnaton, 20.12.;
Utopiaa?, 20.12.; Evp, 21.12.). Kaikki ei-
vät myöskään koe omavaraisuuden li-
sääntymistä negatiivisena vaikka se tar-
koittaisikin kehityksellistä taantumaa,
koska se voi tarkoittaa samalla ihmisten
tasavertaisuuden lisääntymistä (miksi ei,
20.12.) tai ulospääsyä psyykkisiä häiriöi-
tä tuottavasta oravanpyörästä (Toisaal-
ta, 20.12.).

Yksityisen ja yleisen ja menneisyy-
den ja nykyisyyden suhteita pohtivat tee-
mat sijoittavat Overtonin ikkunan keski-
kohdan nykyisyyteen: hyväksyttävintä

on tavanomainen nykyinen rahatalous.
Tämä herättää jatkokysymyksen: onko
niin, että koska ikkunan keskikohta on
nykytilanteessa, historian on näyttäy-
dyttävä kehityskertomuksena, joka joh-
taa nykyiseen, hyväksyttävimpänä ja
normaaleimpana koettuun tilanteeseen?

Arkiymmärrys mahdollisuuksien rajoissa – tulkintaa ja johtopäätöksiä

Olemme artikkelissamme käyttäneet
Antonio Gramscin (1979) arkiymmär-
ryksen käsitettä omavaraistaloutta kos-
kevan sanomalehtikeskustelun tulkin-
taan. Empiiriset havainnot on jäsennetty
temaattisesti suhteessa Overtonin ikku-
naan (Lehman 2014), jonka heuristiikka
vastaa Gramscin ajattelua ja joka on oh-
jannut aikaisempaa 'poliittisen normaali-
lin' tutkimusta (Simonovits 2017). Näin
olemme voineet tulkita verkossa keskus-
telleiden reaktioita suhteessa arkiym-
märrykselle vieraaseen ilmiöön niin, että
aineistossa esiintyvät ristiriitaisetkin ha-
vainnot tulevat ymmärrettäviksi. Samal-
la olemme vastanneet teoriakeskustelus-
sa esitettyyn tarpeeseen soveltaa käsitet-
tä ihmisten arkielämän ja laajojen poliiti-
tisen kysymysten välisten suhteiden em-
piirisen tutkimukseen (Robinson 2005).

Aineiston mukaan päätelmiä oma-
varaisuuden mahdollisuuksista ja totuu-
denmukaisuudesta tehdään hyvin välit-

tömien (aisti)havaintojen perusteella. Toki kyse on myös retorisesta kärjistämisestä, mutta ”maitopullot”, ”puolukat”, ”umpisuolentulehdus”, ”hiilenpala” ja vastaavat konkretisoinnit jäsentävät abstraktia ”omavaraisuuden” käsitettä. Näiden esimerkkien kohdalla voi pohdita, missä määrin kyse on kouriintuntuvista esineistä, missä määrin aineettomista symboleista. Overtonin ikkunaa heiluttelevassa keskustelussa yhteistä pohjaa haetaan sekä konkreettisista esineistä, että kaikkein tutuimmista abstraktioista: kuolema (ja sairaus) ja verot.

Erityisen mielenkiintoinen on ”50 euroa”, joka on merkittävin yksittäinen kiistakapula.

Klassisen marxilaisen näkemyksen mukaan kapitalismin oloissa ihmisten väliset suhteet ja ihmisen ja luonnon välinen aineenvaihdunta (mistä omavaraisuudessakin on kysymys) esineellistyvät rahana: raha (fetissinä) ikään kuin ’on’ nämä suhteet. Kommenteissa asetelma näkyy hyvin paljaana, kun 50 euroa edustaa koko omavaraiselämää.

Yhtäältä on oletettavasti kyse arki-kokemuksesta: monilla on jonkinlainen käsitys siitä, mitä 50 eurolla saa kaupasta tai muina palveluina. Samalla ”50 euroa” edustaa rahataloutta ylipäättään. Se on silta, jota pitkin rahataloudessa elävä henkilö pääsee arvioimaan hyvin toisenlaista elinkeinoa.

Siltaa tarvitaan erityisesti silloin, kun käsitellään teemoja yksityinen/yleinen ja mennyt/nykyisyys: missä määrin Nordlundin elämäntapa on yhteiskunnan sisä- tai ulkopuolella? Eräässä mielesähän Overtonin ikkunassa ”ajattelemattomissa oleviksi” jäsenyivät asiat ovat samalla yhteiskunnan, *poliksen*, ulkopuolella.

Tähän rajankäyntiin liittyvät moraaliset reaktiot, joita keskustelussa on runsaasti. Kommenttien runsaus on helppo tulkita kielteiseksi moralisoinniksi, mutta se voidaan nähdä myös myönteisenä merkinä siitä, miten oikea ja väärä – 50 euron lisäksi – jäsentävät arkiymmärrystä. Overtonin ikkunan näkökulmasta ei ehkä ole yllättävää, että monet kommentaattorit pitävät tekopyhänä kaikenlaisia puuttumista ’normaaliin’. Näitä kommentteja voidaan pitää ilmauksina konventionaalisesta moraalista, jossa ’vallitseva’ tai ’tosiasiallisesti hyväksytty’ tarkoittaa samaa kuin ’moraalisesti oikea’.

Mielenkiintoinen on myös kommenteissa esiintyvä implisiittinen vaatimus, että heidän, jotka pyrkivät vaihtoehtoisuuteen, on oltava moraalisesti johdonmukaisia ja ehkä muutenkin moraaliltaan moitteettomampia kuin tavallisten ihmisten. Toisin sanoen: tällaisen kommenttien esittäjät ovat kokeneet esimerkin vaihtoehtoisesta elämäntavasta nimenomaan moraalisena haasteena.

Sama koskee kommentoijia, jotka näkevät Nordlundin ja hänen elämäntapansa ihanteellisena ja tavoiteltavana esimerkkinä.

Kommenteissa kerrottuja kollektiivisia tarinoita voidaan rekonstruoida eri tavoin. Yksi tarina pohjaa käsitykseen, että Nordlund ja hänen perheensä ovat pohjimmiltaan muista tavallisista kansalaisista riippuvaisia. Tarina vihjaa, että kommentoijat haluavat tuntea osallistuvansa jonkun välttämättömän ja parhaan mahdollisen vaihtoehdon ylläpitämiseen ja viedä yhteistä projektia eli kehittyntä yhteiskuntaa eteenpäin. Kehityksessä voi olla omat puutteensa (”oravanpyörä”), mutta se on kuitenkin taannut ihmisille pitkän iän, valinnanvapautta, elintason ja niin edelleen. Kommentoijat haluavat osallistua yhteiskunnan rakentamiseen, joka perustuu vastavuoroisuuteen: minun ansiostani joku muu voi saada jotain, kuten myös minä olen saanut.

Vertaus menneisyyteen kertoo tarinaa kehityksestä ja syventää mielikuvaa, jonka mukaan teemme parhaillaan parasta mahdollista projektia yhdessä. Tässä tarinassa Overtonin ikkunan keski-kohta ei pidetä hyvänä vain siksi, että se on normaali, vaan keskikohtaan hyvyydelle löydetään sisällöllisiä perusteluja terveydenhuollosta, elintasosta ja valinnanvapaudesta. Nordlundin esimerkkiin kielteisesti suhtautuvat ja sen Overtonin

ikkunan reunoille sijoittavat kommentit samalla hyväksyvät nykytilanteen ympäristö kriiseineen 'normaaliuden' ja kehityskertomuksen osina.

Toisessa tarinassa Nordlund ja perhe ovat rohkeita ihmisiä, jotka uskaltavat haastaa vallitsevat käsitystavat. He ovat pystyviä ja vaalivat perinteisiä ihmiskunnan pitkän kaaren aikana kehittyneitä taitoja, joilla on mahdollisesti käyttöä myös eri tavoin epävarmassa tulevaisuudessa. Näkemys Nordlundin omavaraiselämästä joko menneisyyteen tai jopa tulevaisuuteen suuntaavana projektina kertoo valinnan mahdollisuuksista, vaikka maailma näyttäisi lukitulta.

Arkiymmärryksen kannalta molemmissa tarinoissa on huomionarvoista, että Overtonin ikkunan keskikohta, se, mitä pidetään normaalina ja hyväksyttävänä, ei ole satunnainen tai neutraali. Se ei ole myöskään syntynyt satunnaisesti tai muodostunut vahingossa. Eksplisiittisesti tai implisiittisesti keskustelijat liittävät keskikohdan kehityskertomukseen: siihen, miten tähän on tultu ja miten tästä eletään eteenpäin. Omavaraisuus kyseenalaistaa kehityskertomuksen positiivisuuden, mikä irrottaa Overtonin ikkunan ankkuristaan. Tämä voi myös olla yksi selitys moraaliseen närkästykselle. Nordlund paitsi lippeä yhteisestä projektista, myös kyseenalaistaa sen 'vallitsevuuden' ja 'järkevyyden'.

Gramsci (1979, 40) erottaa toisistaan arkiymmärryksen ja arvostelukyvyin (*buon senso*). Arkiymmärryksen ydin on arvostelukyky, jolla Gramsci tarkoittaa kykyä antaa toiminnalle tietoinen suunta. Tämä arvostelukyky antaa mahdollisuuden johdonmukaisen ja kriittisen maailmankatsomuksen kehittämiseksi – kriittiselle itseymmärrykselle ja laajojen joukkojen arkiymmärryksen muutokselle. Tämä näkemys on yhtäpitävä esimerkiksi sen tutkimuksen kanssa, jonka mukaan uusien radikaalien ajatusten esitleminen ihmisille avaa heille mahdollisuuden omaksua normaalia, mahdollisesta ja hyväksyttävästä poikkeavia poliittisia näkemyksiä (Simonovits 2017). Vastaavasti aineistomme perusteella voidaan päätellä, että jos Nordlundin esimerkki onnistuu tekemään radikaalin omavaraisuuden ajatusta tutummaksi ja hyväksyttävämmäksi, siis siirtämään sitä lähemmäs Overtonin ikkunan keskustaa, se samalla tekee lisää tilaa kehityskertomuksen ja rahatalouden kyseenalaistaville poliittisille aloitteille.

VIITTEET

1. Käytämme ilmausta 'arkiymmärrys' normaalien suomennoksen 'terve järki' sijaan, koska sillä ei ole yhtä voimakkaita konnotaatioita arkikielessä, eikä se viittaa yhtä voimakkaasti yksilötajunnan sisältöön. On myös hyvä huomata, että suomen kieli käännöksestä huolimatta kadottaa käsitteen kollektiivisen luonteen, jolla viitataan ymmärryksen yhteisölliseen perustaan (vrt. *sensu comune*, *common sense* = yhteinen, yleinen, yleisesti esiintyvä järki).

2. Overtonin ajatus ja siten myös meidän operationaalistuksemme sisältää piiloisen oletuksen, että 'vallitseva tilanne' on samalla laajasti 'hyväksytty' ja normaaliksi koettu. Oletus lienee johonkin mittaan perusteltu demokraattisissa ja vapaissa yhteiskunnissa.

KIITOKSET

Olli Herranen kiittää Koneen säätöitä tutkimuksen mahdollistaneesta rahoituksesta. Kiitämme lisäksi käsikirjoitusta kommentoineita Jari Aroa ja Matti Kortesoja sekä Kulttuurintutkimuksen päivien 2017 "Talous ja työ" -työryhmän osallistujia.

KIRJALLISUUS

Ahmed, Nafeez (2017) *Failing States, Collapsing Systems. Biophysical Triggers of Political Violence*. Cham: Springer.

APA American Psychological Association (2009) *Psychology and Global Climate Change: Addressing a Multi-faceted Phenomenon and Set of Challenges*. APA Science Directorate, Publications and Reports. URL <http://www.apa.org/science/about/publications/climate-change.aspx>.

Barnosky, A.D., ym. (2012) Approaching a state shift in Earth's biosphere. *Nature* 486, 52–58.

Elo, Satu & Kyngäs, Helvi (2007) The Qualitative Content Analysis Process. *Journal of Advanced Nursing* 62:1, 107–115.

Fereday, Jennifer & Cochrane, Eimear (2006) Demonstrating Rigor Using Thematic Analysis: A Hybrid Approach of Inductive and Deductive Coding and Theme Development. *International Journal of Qualitative Methods* 5:1, 80–92.

Gifford, R. (2011). The Dragons of Inaction: Psychological Barriers that Limit Climate Change Mitigation and Adaptation. *American Psychologist* 66:4, 290–302.

Gramsci, Antonio (1979) *Vankilavihkot*. Suom. Martti Berger, Mikael Böök & Leena Talvio. Helsinki: Kansankulttuuri.

Green, Marcus E. & Ives, Peter (2009) Subalternity and Language: Overcoming the Fragmentation of Common Sense. *Historical Materialism* 17, 3–30.

Haara, Paula (2012) Poliittinen maahanmuutokeskustelu Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa. Teoksessa Mari Maasilta (toim.) *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampere University Press: Tampere, 52–86.

Hall, Stuart (1992) *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart & O'Shea, Alan (2013) Common-sense Neoliberalism. *Soundings* 55, 1–18.

Hintsala, Meri-Anna & Kejonen, Eetu (2016) Vanhoillislestadiolaista HLB-toimijuutta verkkokeskusteluissa. *Kulttuurintutkimus* 33:3–4, 29–41.

Järvensivu, Paavo (2016) *Rajattomasti rahaa niukkuudessa*. Helsinki: Into.

Koivisto, Juha & Uusitupa, Timo (1989) Antonio Gramsci. Teoksessa Jukka Kanerva (toim.) *Politiikan teorian moderneja klassikkoja*. Helsinki: Gaudeamus, 59–82.

Kozinets, Robert (2017) Netnography: Radical Participative Understanding for a Networked Communications Society. Teoksessa Carla Willig & Wendy Stainton-Rogers (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research in Psychology*. London: Sage, 374–380.

Lehman, Joseph. (2012) *A Brief Explanation of the Overton Window*. Mackinac Center for Public Policy. URL <https://www.mackinac.org/overtonwindow>.

Lähde, Ville (2013) *Niukkuuden maailmassa*. Tampere: niin & näin.

Markham, Annette & Stavrova, Simona (2016) Internet/Digital Research. Teoksessa David Silverman (toim.) *Qualitative Research*. London: Sage, 229–244.

Mäkinen, Katariina (2017) Struggles of Citizenship and Class: Anti-Immigration Activism in Finland. *The Sociological Review* 65:1, 1–17.

Nordlund, Lasse & Dorff, Maria (2008) *Elämme perusteista*. Siuro: Palladium.

Norgaard, K. (2011) *Living in Denial*. Climate Change, Emotions and Everyday Life. Boston: MIT Press.

Norgaard, K. (2009) *Cognitive And Behavioral Challenges In Responding To Climate Change*. World Bank, Policy Research working papers. URL <https://doi.org/10.1596/1813-9450-4940>.

Pickering, Sharon (2001) Common Sense and Original Deviancy: News Discourses and Asylum Seekers in Australia. *Journal of Refugee Studies* 14:2, 169–186.

Pihkala, Panu (2017) Miksi ilmastonmuutoksesta on niin vaikea puhua? *Tieteessä tapahtuu* 35:1, 23–29.

Rehmann, Jan (2013) *Theories of Ideology. The Powers of Alienation and Subjection*. Chicago: Haymarket Books.

Robinson, Andrew (2005) Towards an Intellectual Reformation: The Critique of Common Sense and the Forgotten Revolutionary Project of Gramscian Theory. *Critical Review of International Social and Political Philosophy* 8:4, 469–481.

Rockström, Johan ym. (2009) A Safe Operating Space for Humanity. *Nature* 461, 472–475.

Siukonen, Timo (2008) Omavaraistaloudessa elävä perhe pärjää murto-osalla keskivertokulutuksesta. *Helsingin Sanomat* 20.12.2008. URL <http://archive.is/qSZmp>.

Simonovits, Gabor (2017) Centrist by Comparison: Extremism and the Expansion of the Political Spectrum. *Political Behavior* 39:1, 157–175.

Suresh, Shyam Gouri & Jeffrey, Scott (2017) The Consequences of Social Pressures on Partisan Opinion Dynamics. *Eastern Economic Journal* 43:242, 242–259.

Szalek, Benon Z. (2013) Some Praxiological Reflections on the So-Called "Overton Window of Political Possibilities". Reality of Politics. *Estimates - Comments - Forecasts* 2013:4, 237–257. URL <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=551247>.

Ungar, S., (2009) Knowledge, Ignorance and the Popular Culture: Climate Change versus the Ozone Hole. *Public Understanding of Science* 9:3, 297–312.

Olli Herranen on sosiologian väitöskirjatutkija Tampereen yliopistossa.

Tere Vadén kuuluu BIOS-tutkimusyksikköön ja on Tampereen ja Lapin yliopistojen dosentti.